

NASIONALE SENIOR CERTIFIKAAT-EKSAMEN
NOVEMBER 2022

LANDBOUBESTUURSPRAKTYKE

NASIENRIGLYNE

Tyd: 3 uur

200 punte

Hierdie nasienriglyne word voorberei vir gebruik deur eksaminatore en sub-eksaminatore, almal van wie vereis word om 'n standaardiseringsvergadering by te woon om te verseker dat die riglyne konsekwent geïnterpreteer en toegepas word in die nasien van kandidate se skrifte.

Die IEB sal nie enige besprekings of korrespondensie rakende die nasienriglyne aangaan nie. Dit word erken dat daar verskillende sienings oor sekere sake van belang of detail in die nasienriglyne mag wees. Dit word ook erken dat, sonder die voordeel van die bywoning van 'n standaardiseringsvergadering, daar verskillende interpretasies van die toepassing van die nasienriglyne mag wees.

AFDELING A**VRAAG 1**

1.1	1.1.1	C
	1.1.2	C
	1.1.3	D
	1.1.4	D
	1.1.5	B
	1.1.6	B
	1.1.7	A
	1.1.8	A
	1.1.9	C
	1.1.10	D
1.2	1.2.1	D
	1.2.2	I
	1.2.3	J
	1.2.4	B
	1.2.5	E
	1.2.6	C
	1.2.7	A
	1.2.8	H
	1.2.9	G
	1.2.10	F
1.3	1.3.1	Subtropiese weidingsgewasse
	1.3.2	Kontrak
	1.3.3	Wet op Diensbillikheid/Wet 55 van 1998
	1.3.4	pH
	1.3.5	Los werker/Los arbeider
	1.3.6	Akwaponika
	1.3.7	Gradering
	1.3.8	Versekering/Assuransie
	1.3.9	Beheerde bemarking
	1.3.10	Beplanning

AFDELING B**VRAAG 2 HULPBRONBENUTTING, GRONDGEBRUIK EN BOER-
DERYSTELSELS****2.1 Funksies van grond in die produksieproses**

- Anker plante en dien as blyplek vir diere.
- Verskaf voedingstowwe aan plante.
- Stoor en stel water beskikbaar aan plante.
- Grond laat lugbeweging toe.
- Grond laat waterinfiltrasie toe.
- Grond speel 'n rol in koolstofsekwestrasie(-vaslegging).
- Grond speel 'n rol in klimaatregulering.

Enige 4

2.2 2.2.1 Hoe beïnvloed ligte wind die groei van plante?

'n Ligte wind voorsien koolstofdioksied aan plante om fotosintese en groei van die plant te bevorder.

2.2.2 Hoe beperk sterk wind landbouproduksie?

- Sterk winde veroorsaak meganiese skade aan plante wat veroorsaak dat plante stadiger of abnormaal groei met laer produksie.
- Sterk winde verhoog die transpirasietempo wat kleiner plante veroorsaak met laer produksie.
- Sterk winde lei tot gronderosie wat laer produksie veroorsaak.
- Sterk winde lei tot laer temperture wat laer fotosintese dus laer produksie veroorsaak.
- Sterk wind lei tot laer bestuiwing dus laer produksie.
- Sterk wind veroorsaak makliker verspreiding van siektes dus laer produksie.

2.3 Ekonomiese eienskappe van grond

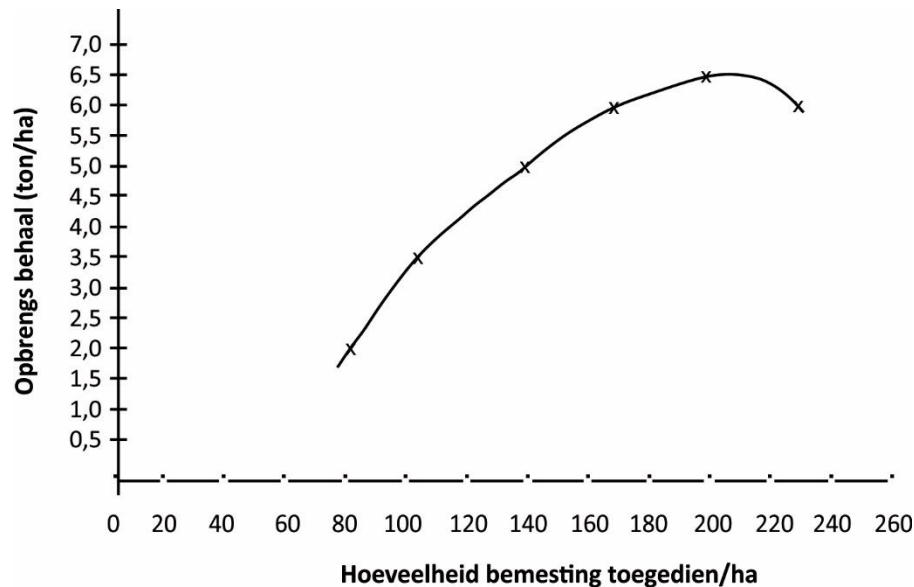
2.3.1 grond is onvernietigbaar

2.3.2 grond is duursaam

2.3.3 grond is onderhewig aan die wet van dalende meeropbrengs

2.4 2.4.1 Lyngrafiek

Lyngrafiek om die verband tussen bemesting toegedien en opbrengs behaal die afgelope ses jaar aan te toon.

Merk van grafiek	Ja	Nee
Opskrif	1	0
X-as benoem met eenheid	1	0
Y-as benoem met eenheid	1	0
Korrekte kalibrasie	1	0
Lyngrafiek	1	0
Korrekte plasing op lyngrafiek	1	0

2.4.2 Verklaar afleidings van produsent

- In 2016 en 2017 is die bemesting met 30 kg/ha vermeerder en het die opbrengs elke jaar met 1,5 ton/ha vermeerder. Die opbrengs styg in verhouding met die bemesting toegedien.
- In 2018 is die bemesting weer met 30 kg/ha vermeerder, maar die opbrengs het net met 1 ton/ha vermeerder. Die opbrengs styg steeds, maar nie in verhouding met die hoeveelheid bemesting toegedien nie.
- In 2019 is die bemesting steeds met 30 kg/ha verhoog, maar hier was die verhoging in opbrengs slegs 0,5 ton/ha en na 2020 was daar selfs 'n afname in opbrengs.
- Die optimale opbrengs is dus 6 ton/ha met 170 kg/ha bemesting toegedien.

OF

- Aanvanklik het die opbrengs jaarliks in dieselfde verhouding gestyg as wat die bemesting jaarliks vermeerder is.
- Daarna het die opbrengs steeds gestyg, maar die werklike produkvermeerdering (marginale opbrengs) per eenheid het gedaal soos die eenhede vermeerder is. 'n Afname in opbrengs het selfs in die laaste jaar voorgekom.
- Die afleiding wat die boer dus maak is dat die optimale opbrengs 6 ton/ha is teen 170 kg/ha bemesting.

2.4.3 Verklaring van hydrae tot grondbesoedeling

- Die data toon dat te veel bemesting toegedien is gedurende die laaste 2 jaar.
- Die plante kan dus nie die oortollige bemesting benut nie.
- Die oortollige bemesting beland dus in die grondoplossing en besoedel die grond asook die grondwater.

2.5 2.5.1 Definieer kontoerboerdery

Kontoerboerdery is die praktyk waar kontoerwalle dwars oor 'n heuwel (helling) gemaak word sodat die kontoerwalle op dieselfde hoogte bly en dus nie heuwel-op of heuwel-af gaan nie.

OF

Dit is die praktyk waar die rigting van afloopwater verander word deur kontoere van direk heuwel-af na rondom die helling van die heuwel.

2.5.2 Twee redes vir kontoerboerdery of voordele van kontoere

- Verminder oppervlak-erosie.
- Verminder waterafloop **OF** verhoog waterinfiltrasie.

2.5.3 Drie verbouingspraktyke teen steil hellings

- Geenbewerking
- Strookverbouing
- Terrasse
- Windbreuke
- Dekgewasse

Enige 3

2.6 Vier faktore in aanmerking geneem by indeling van bewerkbare grond in homogene eenhede

- bewerkbaarheid
- dreineringsvereistes
- besproeibaarheid
- voorbereiding
- geskiktheid vir gewasse
- bemestingvereistes

Enige 4

2.7 2.7.1 Tipe boerderystelsel

Kommersiële boerderystelsel

2.7.2 Redes uit die leesstuk

Produkte word verkoop

2.7.3 Tipe boerderymetode

Intensief

2.7.4 Een rede uit leesstuk vir die antwoord op Vraag 2.7.4

Arbeidsintensiewe oesmetodes

2.7.5 Wat is 'n nisgewas?

- Dit is 'n produk wat fokus op 'n mark wat gewoonlik klein is.
- Dit is 'n produk wat fokus op 'n spesifieke kliëntegroep.
- Dit is 'n beperkte/unieke produk.

Enige 1

2.7.6 Redes vir 'n nismarkstrategie en nie kommoditeitsmarkstrategie nie

- Kom weg van mededinging met groot mededingers.
- Ter wille van ekonomiese oorlewing – sien nie kans vir groot, nuwe skuld nie.
- Ontwikkeling van 'n eie gehaltemerk/handelsmerk/spesialisering.
- Ontwikkeling van 'n streeksproduk met sy eie unieke kenmerke.
- Die vraag na naspeurbaarheid raak toenemend belangriker.
- Tegnologiese vooruitgang ondersteun 'n nismarkstrategie uitstekend.

Enige 4

2.7.7 Die beginnerspakkette is nie ekonomiese eenhede nie omdat:

- te min produseer om genoeg geld daaruit te maak vir die boer en sy gesinslede om te oorleef.
- slegs genoeg word uit die pakkette geproduseer om te bewys of dit in die gebied sal oorleef of nie.

VRAAG 3 VOLHOUBAARHEID, SAKEPLAN, ENTREPRENEURSKAP EN BEMARKING

- 3.1 3.1.1 **Twee redes waarom Ina Lessing die onderneming begin het**
- Hulle het finansiële gesukkel/hul finansies was knap.
 - Om die vyf kinders universiteit toe te stuur – vir geleerdheid.
- 3.1.2 **Vier eienskappe wat haar as suksesvolle entrepreneur onderskei**
- deursettingsvermoë
 - ondernemingsgees/kreatief/innoverend
 - energiek/begeesterd
 - hardwerkend
 - bereid om risiko's te neem
 - inspirerend
- Enige 4
- 3.1.3 **Drie tipes risiko**
- sakerisiko's
 - finansiële risiko's
 - politieke-/wetlike risiko's
- 3.1.4 **Toepassing van swot-ontleding op Ina se onderneming**
- S = sterk punt = huishoudkunde kennis, gebore entrepreneur, ens.
- W = swak punt = swak finansies aan die begin, ens.
- O = geleenthede = baie padstalle vir bemarkings, ens.
- T = bedreigings = tekort aan bestuursvaardighede vir onderneming vir toekoms, ens.
- 3.1.5 **Vyf pilare van volhoubaarheid van onderneming**
- produktiwiteit
 - risikobestuur
 - bewaring
 - ekonomiese lewensvatbaarheid
 - sosiale aanvaarding
- 3.2 3.2.1 **Bemarkingskanaal van Ina Lessing**
- Direk aan die verbruiker.
- 3.2.2 **Redes waarom hul nie suksesvol was nie**
- hul produkte was onbekend.
 - hulle was onbekend in die bedryf.
 - hul was onervare met die bemarkingsmetodes/bemarkingskanale.
 - hul het nie oor genoeg fondse beskik om 'n groot bemarkingsveldtog te loods nie.
- Enige 2
- 3.2.3 **Vier veranderlikes in die bemarkingsmengsel**
- plek
 - promosie
 - prys
 - produk

3.2.4 Vier voordele van vrye bemarking vir die produsent

- betaling is gewoonlik in die vorm van kontant
- gewoonlik is daar min vertraging in die ontvangs van betaling
- die produsent kan inisiatief en dryfkrag toon
- die prys word deur vraag en aanbod bepaal – dus kry hul soms hoë pryse
- produsent is vry om te produseer wat hy wil
- beter mededinging lei tot beter produkte wat lei tot beter pryse
- nuwe idees en produkte word maklik ontwikkel

Enige 4

3.2.5 Vier bemarkingsfunksies met hul doel uit die leesstuk

- vervoer = verspreiding van produkte
- bottelering = opberging
- verpakking = makliker hanteerbaar
- verwerking = verander produkte na ander vorms vir gebruik
- preserving = hou mikrobiologiese organismes weg
- verkope = vir finansies
- bemarking = bekendstelling van die produk

Enige 4

3.3 3.3.1 Verduidelik drie verskynsels hoe die toeris tot agritoerisme groei bydra

- mense wat geld kan bestee, bestee meer tyd aan ontspanning, avontuur en ervarings/aktiwiteite
- stedelinge wyk vakansies uit na die platteland op soek na ruimte en makliker lewenstyl
- mense het 'n nostalgiese gevoel na die platteland en wil hul kinders daaraan blootstel/plaasprodukte
- Toere met opleiding

3.3.2 Die aanbieders van agritoerisme se doel met agritoerisme

- verhoging van inkomste/om geld te maak
- werkskepping
- bewaring van hulpbronne
- sosio-ekonomiese ontwikkeling/opleiding van werknemers
- verbetering van infrastruktuur van gemeenskap
- verhoed leegloop van platteland
- Diversifiseer

Enige 3

3.3.3 Hoe agritoerisme positief tot die gemeenskap bydra

- werkskepping vir plaaslike inwoners
- opvoedkundige waarde
- finansiële voordele vir inwoners
- opleidingsgeleenthede vir inwoners
- beter infrastruktuur vir plaaslike inwoners
- swak grond word beter aangewend vir bv. behuising van gaste

Enige 3

VRAAG 4 BOERDERYBESTUUR, FINANSIËLE BEPLANNING EN OES-WAARDETOEVOEGING**4.1 4.1.1 Tipe finansiële rekord**
Kontantvloeibegroting

4.1.2 Verduideliking van die antwoord op Vraag 4.1.1, nl. 'n begroting
'n Begroting is 'n vooruitskating van 'n onderneming se verwagte inkomste en uitgawes oor 'n spesifieke tydperk in die toekoms soos in die state aangedui.
'n Kontantvloeistaat toon werklike inkomstes en uitgawes.

4.1.3 Bereken van bedrae genommer (a) tot (e)

- (a) $R80,00 \times 3 = R240,00$
- (b) $R20,00 \times 10 = R200,00$
- (c) $4 \times R480,00 = R1\,920,00$
- (d) $R13\,375,00$
- (e) $R40\,000,00$

4.1.4 Berekening van wins of verlies (toon formule + al die berekeninge)

Wins/verlies = totale inkomste – totale uitgawe
= $R40\,000,00 - R13\,375,00$
= $R26\,625,00$ wins

4.2 4.2.1 A**4.2.2 E****4.2.3 D****4.2.4 C****4.2.5 B****4.2.6 F****4.3 4.3.1 Waarom word beplanning as 'n dinamiese proses beskou?**

Beplanning moet herhaal word soos omstandighede verander, aangesien landbouproduksie 'n dinamiese proses is.

4.3.2 Rangskik handeling in die korrekte volgorde:

(a) 4 (b) 2 (c) 5 (d) 6 (e) 1 (f) 3

4.4 Vier vereistes vir doeltreffende dissiplinêre optrede

- Optrede moet teen die oortreding gerig wees en nie die werknemer nie.
- Optrede moet so gou as moontlik na die oortreding geskied.
- Optrede moet te alle tye konsekwent wees.
- Behou verhouding met werknemer so normaal as moontlik – asof geen oortreding.
- Werknemer moet bewus wees van optrede teen hom indien hy 'n sekere oortreding begaan.

4.5 4.5.1 Vier voordele van waardetoevoeging in landboubesighede

- hoër inkomstes word verkry
- produkte is regdeur die jaar beskikbaar
- 'n langer rakleef tyd word verkry
- skeep beter naamwaarde
- werkskepping

Enige 4

4.5.2 Twee nadele van verwerking van produkte

- dit is moeilik om kapitaal te kry vir nuwe industrieë
- nuwe produkte moet meeding met reeds gevestigde produkte in die mark
- eienaar het 'n tekort aan kundigheid

Enige 2

4.6 Faktore wat die vraag na 'n produk (vleis) bepaal

- Hoe hoër die prys van die vleis hoe laer die vraag daarna.
- Hoe hoër die verbruikersinkomste hoe hoër is die vraag na vleis.
- Hoe meer die aantal verbruikers hoe hoër is die vraag na vleis.
- Die veranderinge in verbruikers se voorkeure en smake, bv. voorkeur van witvleis sal die vraag na rooivleis laat afneem.
- Goeie advertering sal die vraag na vleis laat toeneem.
- Deeglike navorsing, bv. kankernavorsing kan die vraag na vleis laat toeneem of afneem.
- Sosiologiese faktore, bv. ouderdom, opvoedingsvlak van verbruikers kan die vraag na vleis vermeerder of verminder.
- Wetgewing, bv. teen invoere van vleis kan vraag laat toeneem of afneem.

Enige 4

4.7 4.7.1 Primêre landbousektor

- die verbouing van groente
- die produksie van sybokhaar

4.7.2 Sekondêre landbousektor

- slagpale of abattoirs
- meulenaarsbedryf

4.7.3 Tersêre landbousektor

- kompos en organiese kunsmis
- vragmotors en swaar voertuie

Totaal: 200 punte